

ЗБОРНИК IX-X ANTHOLOGY IX-X

Трајче Нацев

**АРХЕОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА
И КОНЗЕРВАТОРСКО -
РЕСТАВРАТОРСКИ РАБОТИ НА
АРХЕОЛОШКИОТ ЛОКАЛИТЕТ ГРАДИШТЕ
с. ГРАД - ДЕЛЧЕВО**

Археолошките истражувања се изведени во периодот од 05.03.-05.09. 2001 година . Локалитетот е поделен на три сектори : акропол, јужно и северно подградие . На трите сектори се изведени систематски археолошки истражувања по претходно поставена квадратна мрежа со главен репер поставен на акрополот со тригонометриска кота со вредност од 800,009 м .

Археолошкиот локалитет Градиште (наречен Градо или Скалата од мештаните) лоциран е на висок рид со доминантна положба, кој се издига на североисточниот раб на село Град (сл.1). Во подножјето на ридот од североисточната страна е сместено коритото на реката Пијавица (В'чин дол), а од југозападната страна на ридот реката Стрежна. Денес и двете реки се претворени во суводолици.

Локалитетот има неправилна правоаголна форма со димензии : должина 300 м и различна ширина: јужно подградие 60м, акропол 30 м и северно подградие 100 м, со вкупна површина од околу 2 ха.

Археолошкиот локалитет Градиште е регистриран од А. Керамитчиев¹ при рекогносцирањата изведени во 1970-72 год. кој врз основа на површинскиот движен археолошки материјал (фраг-

ментирана керамика и монети) локалитетот го сместува во хронолошките рамки од римскиот до рановизантискиот период. Понатаму, Керамитчиев дава претпоставка дека врз основа на големината на градиштето и на временскиот континуитет на живеење, овој простор би можел да се идентификува со македонскиот антички град Армонија, што се наоѓал на трасата Стоби - Пауталија (Кустендил).

Целта на трудот е да бидат презентирани откриените архитектонски остатоци и конзерваторско реставраторските работи на истите.

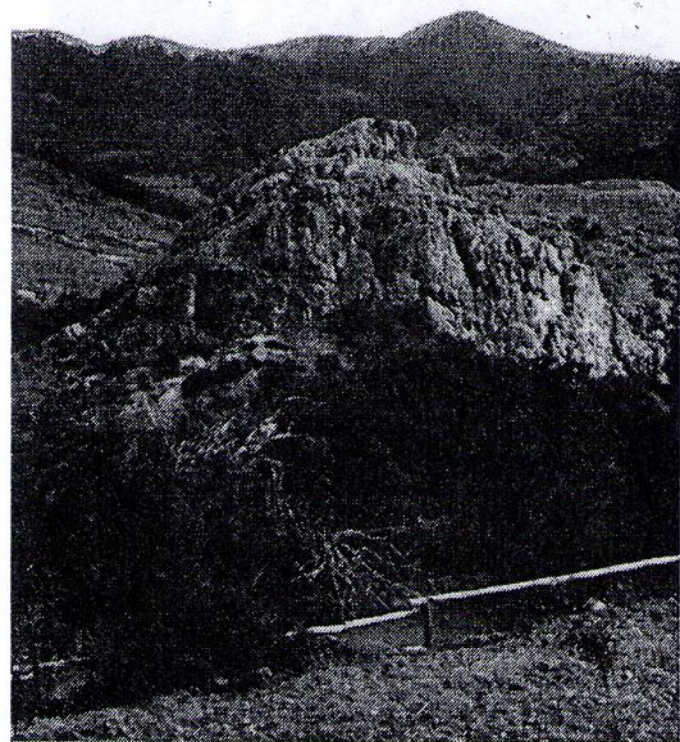
Откриениот движен археолошки материјал (фрагментирана керамика и метални наоди) заслужува да биде издвоен од оваа презентација и затоа истиот ќе биде објавен во некоја друга пригода. Во трудот ќе бидат презентирани само одредени предмети кои се карактеристични за одредени временски периоди и кои врз основа на нив, архитектонските остатоци можеме временски да ги сместиме на периодот на кој му припаѓаат.

Археолошки истражувања

Археолошките истражувања² се изведени во периодот од 05.03.-05.09. 2001 година. Локалитетот е поделен на три сектори : акропол, јужно и северно подградие³. На трите сектори се изведени систематски археолошки истражувања по претходно поставена квадратна мрежа со главен репер поставен на акрополот со тригонометриска кота со вредност од 800,009 м.

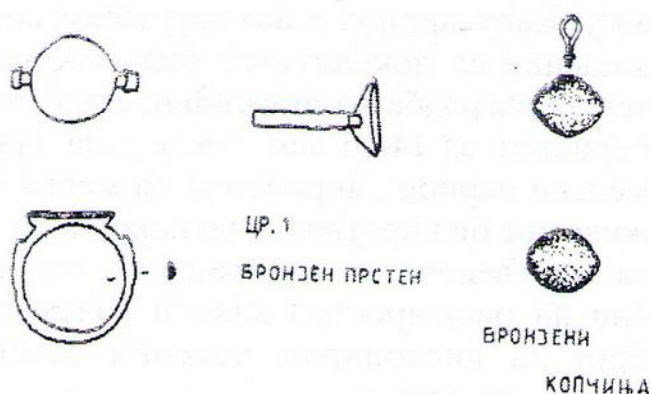
Акропол

Истражувањата на највисокото возвишение на локалитетот се изведени во квадратите E19 и E20 (план 1). На длабочина од 0.30 м од површината се констатирани четири гробни конструкции (Т. I сл.1,2,3и 4). Гробовите се од типот на слободни укопи без конструкција, со скелетно погребување.

Сл.1 Панорама на локалитетот

Fig. 1. Panorama of the site,

Сите покојници се положени на грб, поради слабата сочуваност само кај гроб 1 (Т.1 сл.1) можеме да ја одредиме положбата на рацете, односно истиот е со раце вкрстени на градите. Ориентацијата на гробовите е запад-исток со мал отклон кон север кај сите четири грбови. Со исклучок на гроб 1 каде при истражувањето се пронајдени: прстен (цр.1) и две бронзени копчиња, кај грбовите 2,3 и 4 не е откриен движен археолошки материјал.

Врз основа на првите анализи, можеме да констатираме дека бронзениот прстен 4 и двете бронзени копчиња припаѓаат на 14 век, од каде и самата некропола ја сместуваме во хронолошките рамки од 14 - 16 век.

Во текот на истражувањата на овој простор, покрај четирите грбови, е откриен и поголем број на дислоциран човечки остеолошки материјал (фрагменти од череп, фемур, ребра и др.), најмалку уште од осум до десет покојници, што укажува на фактот дека средновековната некропола била многу поголема, а подоцна била уништена од диви копачи и од ерозијата која е присутна на акрополот.

По подигањето на грбовите, на кота 800.4 или на длабочина од 0.50м е откриен сид (сл.2). поради малата површина на акрополата 20 x 20м, сидот најверојатно претставува северен сид од фортификацијата која го опкружувала акрополот. Во прилог на ова се и откриените остатоци од малтер на

источниот, западниот и јужниот ѕид од акрополот кои, најверојатно заедно со откриениот сид, формираат утврдување со неправилна правоаголна форма.

Сидот е ориентиран североисток-југозапад (пл.1) и истиот е откриен во должина од 17м, и ширина од 1м, со различни висини поради деструкцијата, а и поради конфигурацијата на теренот која стрмо се спушта од североисток кон југозапад. Сочуваните висини на сидот се: во североисточниот 0.40м, во централниот 0.80м, а во југозападниот дел, каде сидот завршува под прав агол и воедно претставува североисточен доворотник, на влезот во утврдувањето има висина од 0.30м.

Сидот е фундиран на карпа, која претходно била обработена за темелна подлога, притоа следејќи ја конфигурацијата на теренот. Градењето е изведено во опус инцертум без нагласени хоризонтални редови, со широки фути

Сл.2 Одбранбен сид

Fig. 2 Defence wall,

кршен и мошне мал процент на приделкан и речен камен, кој меѓусебно бил поврзуван со варов малтер без присуство на толчена тула.

Ваквиот начин на градење со широки залиени фуги со варов малтер 5, како и откриената фрагментирана керамика од доцноантичкиот период, ни дава за право откриениот ѕид да го сместиме во хронолошките рамки на доцноантичкиот период.

Со понатамошното истражување, со цел утврдување на вертикална стратиграфија на овој простор, на длабочина од 1.30 м. констатирана е праисториска керамика која спрема фрактурата како и формата, која може да се наслутува од фрагментите, истата можеме да ја сместиме во бронзеното време.

Брз основа на досега изнесеното можеме да констатираме дека акрополот бил населен уште од бронзеното време,

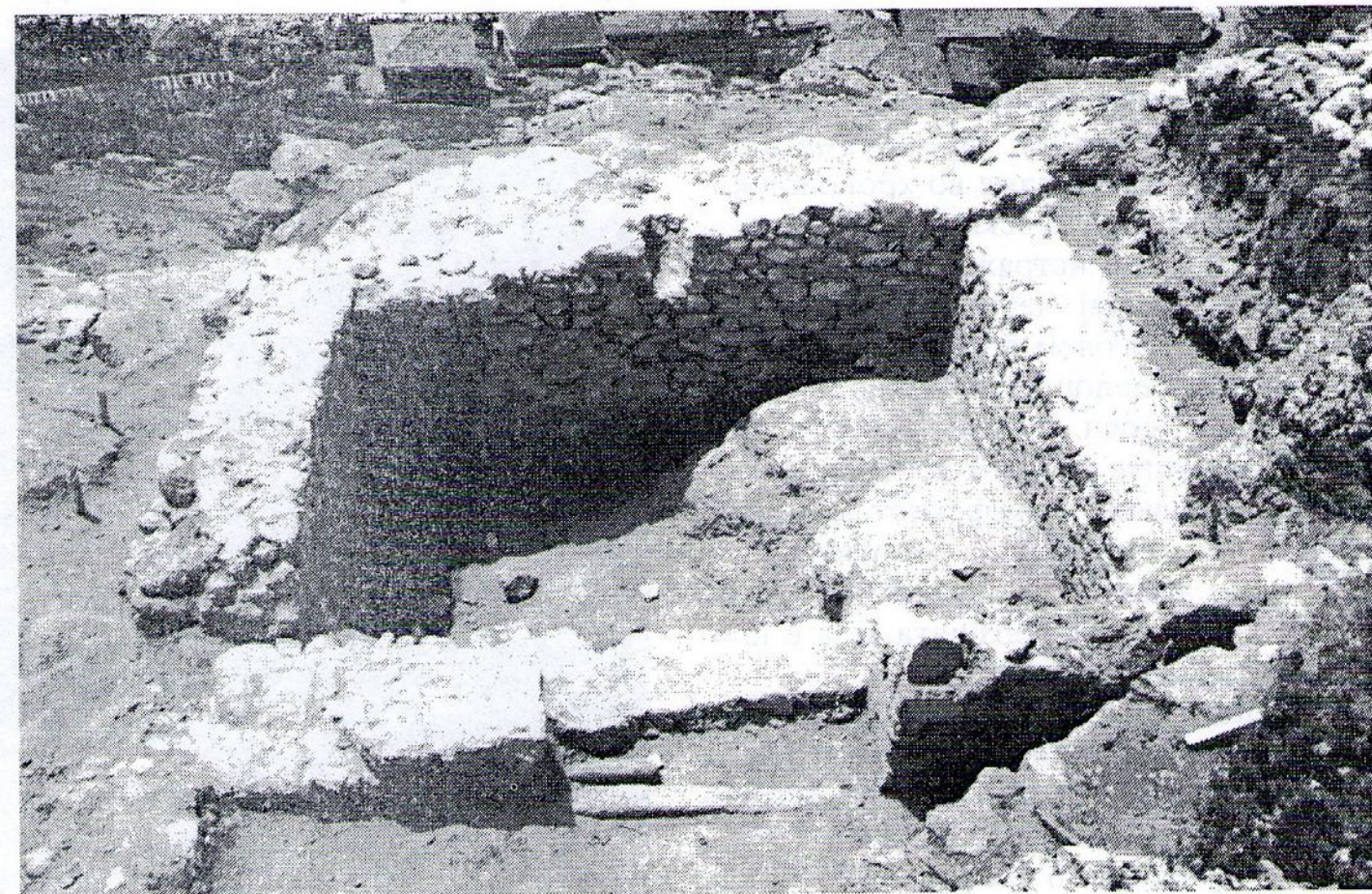
античкиот период како највисоко возвишение на локалитетот бил искористен за изградба на фортификација⁶. Во периодот од 14-16 век, после долг временски период, акрополот од место за живеење бил претворен во некропола, а за тоа сведочат четирите гроба откриени на овој простор како и големиот број на дислоциран човечки остеолошки материјал.

Јужно подградие

Секторот јужно подградие е на висинска кота 790.73 м, и истиот за разлика од акрополот е погоден за изградба на повеќе објекти и тоа како од одбранбен така и од станбен карактер.

Археолошките истражувања на овој простор се изведени во квадратите B21, B22, B23 B24, C21, C22, C23, C24, D22 и D23 (пл.1).

Истражувањата на овој простор започнаа со цел откривање и дефини-

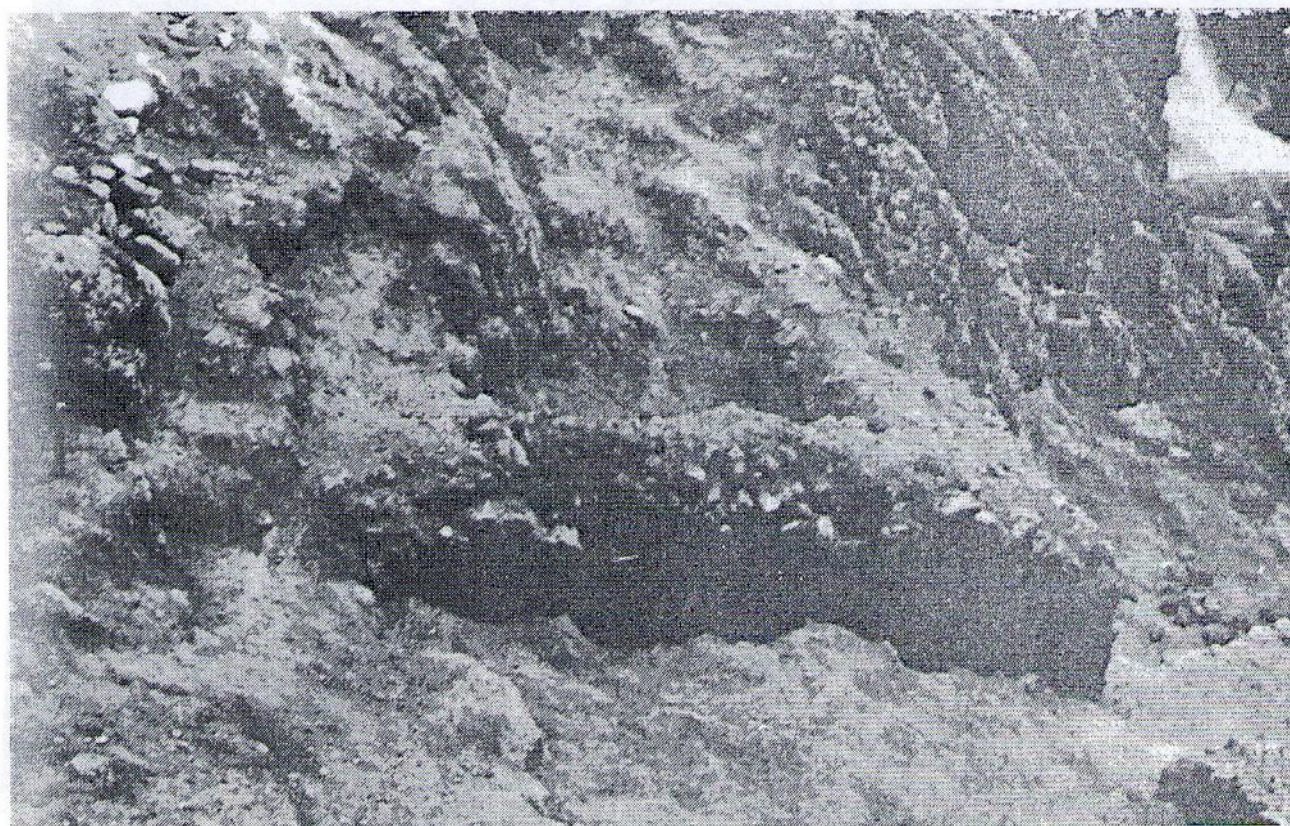
Сл.3 Северна кула по истражувањето, поглед од исток

Fig. 3 Northern tower after investigation, a view from the east,

Сл.4 Северна кула по истражувањето

Fig 4 Northern tower after investigation,

Сл.5 Северна кула по истражувањето, поглед од југ

Fig. 5 Northern tower after investigation, a view from the south,

рање на ѕидовите од објектот кој претходно бил нападат од диви копачи при што истите ја имаат откопано во целост внатрешноста сè до здравица. Со истражувањето е откриен дел од фортификација од две одбранбени кули (северна и јужна) и дел од одбранбениот ѕид (пл.2) кои ја сочинуваат влезната партија во јужното подградие.

Кај поголем број на средновековни утврдувања се откриени влезни партии, при што секогаш се појавуваат истурени одбранбени кули во однос на одбранбениот ѕид со челно поставен влез. На јужното подградие се појавија вовлечени кули со истурен одбранбен ѕид пред истите и со влез поставен странично помеѓу јужната кула и одбранбениот ѕид. Ваквата поставеност е резултат на самата конфигурација со што утврдувањето ја зголемува можноста за поефикасна одбрана.

Северна кула

Кулата е откриена во квадратите B22 и C22 (сл.3). Истата е вовлечена во однос на трасата на бедемот. Ориентирана североисток-југозапад, со правоаголна форма од надворешна страна, со димензии 6.00 x 5.30 м и квадратна форма во внатрешноста со димензии 4.00 x 4.00 м и со влез во средишниот дел на источниот ѕид со ширина 1.50м. Различните форми се јавуваат поради различната ширина на ѕидовите, за кои ќе стане збор во понатамошниот текст.

Во внатрешноста на кулата во југозападниот агол е откриена инчеста јама на која содржината не е утврдена поради дивото копање.

Ѕидовите се без темелна подлога, фундирани на претходно подготвена карпа, користејќи ја конфигурацијата на теренот. Градењето е изведено во опус инцертум без нагласени хоризонтални

Сл.6 Северен довратник на северната кула

Fig. 6 Northern doorpost of the northern tower,

редови, користејќи варовитки, ретко на самите агли во мал процент се појавува и приделкан камен. Меѓусебно камењата биле поврзувани со варов малтер со фуги до 0.02м, а на одредена висина бил поставуван и дрвен серклаж на внатрешното лице на сидовите. Покрај камењата била користена и кршен покривна керамида за нивелација меѓу редовите која воедно ја разбивала монотонијата од камен.

Сочуваните висини на сидовите се различни од надворешна и внатрешна страна, што се должи на начинот на градење и од конфигурацијата на теренот (сл.4). Најдобро се сочувани северниот (0.20-0.60м -надворешни и 0.50-1.80м внатрешни висини), западниот (0.40-1.20м - надворешни и 1.80-2.20м внатрешни висини) и источен сид (0.40-0.80м надворешни и внатрешни висини). Најголеми оштетувања се забележани

на јужниот сид. Истиот е констатиран во малтер во вдлабната карпа. Сочуваните висини на сидот од надворешна и внатрешна страна се движат до 1.50м.

Ширината на сидовите е различна и таа се движи од 0.60-1.05м. Најизразита е различната ширина на јужниот сид кој на висина до 1.20м, е со ширина од 1.00м, а над оваа висина, каскадно е намалена и таа во западниот дел изнесува 0.60м, а во источниот 0.80м.

Јужна кула

Југозападно од северната кула, на растојание од 8м во квадратите С23 и D23 е откриена јужната кула, која е поставена во иста оска со северната кула, со отстапување од 0.50м кон исток кое се должи најверојатно на поставениот влез (сл.5 и пл.2).

Начинот на градењето на кулата е изведен на ист начин како кај северната

Сл.7 Долни партии на западниот сид на јужната кула

Fig. 7 Lower portions of the western wall of the south tower,

Сл.8 Одбранбениот сид со платото

Fig. 8 The defence wall with the plateau

кула, што придонело за различни висини на сочуваниите сидови од надворешна и внатрешна страна во однос на темелната подлога. Најдобро се сочувани северниот (0.30-1.10м надворешни и 0.10-1.50 внатрешни висини), западниот сид до 1.60м надворешни и внатрешни висини со забелешка дека во јужниот дел сидот е сочуван во малтер. Јужниот и источниот сид се откриени во малтер на претходно подготвена и изнивелирана карпа, а само на поодделни места се констатирани камења кои припаѓаат на сидовите.

Кај двете кули, на одделни сидни платна северен доворот на влезот во северната кула (сл.6) и долните партии на западниот сид на јужната кула (сл.7), се појавува сосема друг опус. Сидането е изведено во опус инцертум со скоро

нагласени хоризонтални редови, со делкан и мошне мал процент на речен камен, со широки залиени фуги со варов малтер а при нивелацијата не се констатирани кршени покривни керамиди.

Ваквиот начин на градење ни дава за право да констатираме дека сидните платна не припаѓаат на временскиот период на кој припаѓаат кулите, туку истите се остатоци од порана градежна фаза, а биле искористени при градењето на северната и јужната кула.

Во понатамошниот текст врз основа на карактеристичните наоди, хронолошки ќе ги сместиме градежните фази кои се јавуваат кај двете кули.

Одбранбен сид

Одбранбениот сид (сл. 8), кој е дел од фортификацијата, е откриен во должина од 16м. Ориентиран е североисток-југозапад, следејќи ја оската на северната и јужната кула, при тоа формирајќи ја влезната партија на јужното подградие.

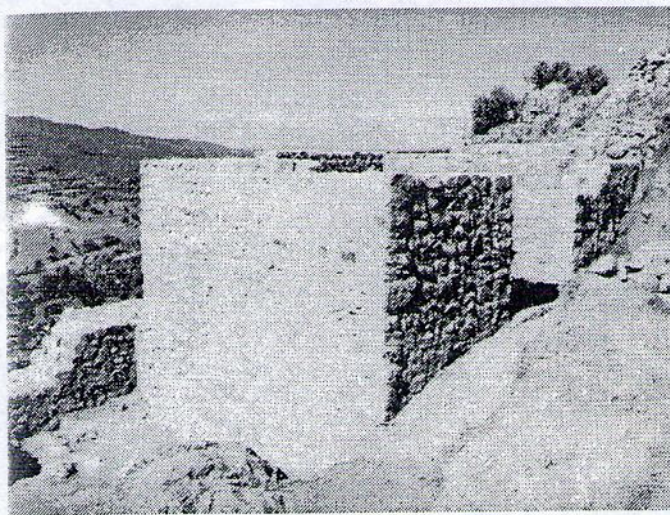
Откриениот сид е лоциран во квадратите B22,C23 и C24.

Сидот има различни ширини кои се јавуваат за сметка на влезот. Тргувајќи од откриениот северен дел па сè во должина од 7.50м кон југ до самиот југозападен агол на северната кула, сидот има ширина од 1.90м. Кај аголот сидот се стеснува за 0.30м и со оваа ширина од 1.60м продолжува кон југ во должина од 2.80м. Потоа сидот се шири кон исток и

Сл.9 Венецијанска монета

Fig. 9 Coin of Venice

Сл.10 Северна кула по конзервација

Fig. 10 Northern tower after preservation,

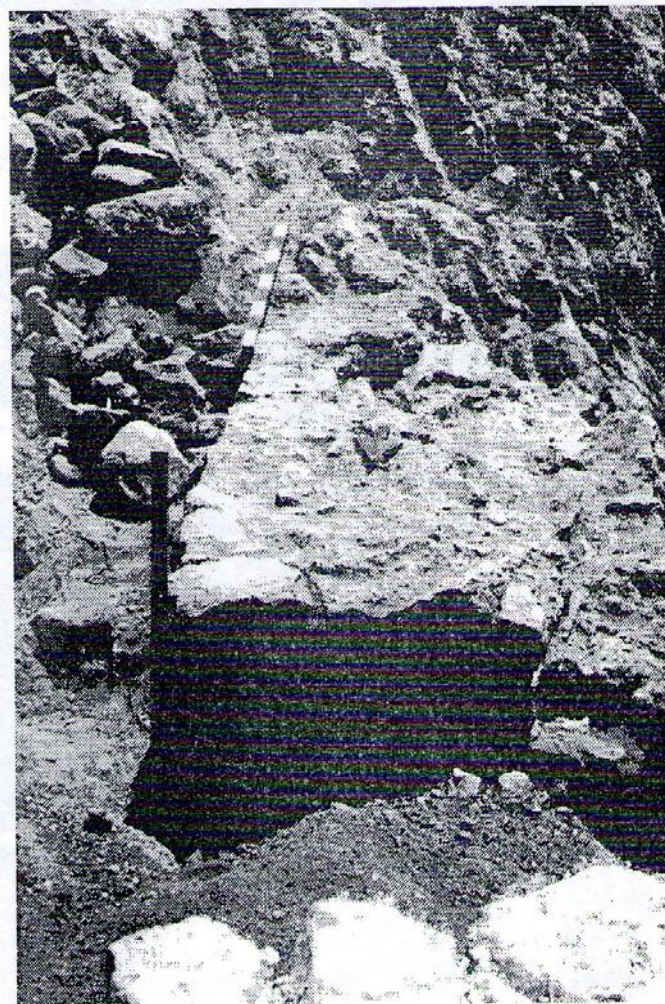
запад во должина од 1.50м при што прави плато со димензии 5.00 x 2.80м, а од западниот дел продолжува кон југ со ширина од 1.20м и со должина од 2.00м. Овој дел заедно со западниот ѕид од јужната кула го формираат влезот од утврдувањето кој е со ширина од 2.00м.

Поголем дел од ѕидот, посебно во северниот дел, е откриен во малтерна подлога, на претходно изнивелирана карпа врз која е фундиран ѕидот, користејќи ја конфигурацијата на теренот која благо се спушта од север кон југ. Во стеснетиот дел лежи на културен слој (земјена подлога) кој врз основа на наодите можеме да го сместиме во хронолошките рамки на доцноантичкиот период. Ѕидот е сочуван во три реда на камен од исток со висина од 0.50м, а од запад во еден ред со висина од 0.30м, доволно да се одреди ширината на ѕидот во овој дел. Платото, како и продолжението на ѕидот кој го формира западниот довратник на ѕидот е откриен во висина од 0.30-0.60м следејќи ја конфигурацијата на теренот од исток кон запад.

Иако ѕидот е откриен со мали висини, а на поедини места и во малтер, сепак можеме да констатираме дека е граден во техника опус инцертум без нагласени хоризонтални редови, а во

надворешното лице на источното крило на платото констатираме употреба на дрвен серклаж по целата должина на ѕидот во висина од 0.50м од прагот на влезот. Во ѕидањето е употребен варовник и речен камен, а за сврзувачко средство е користен варов малтер кој се појавува во мала фуга до 0.02м. За разлика од кулите, каде при нивелацијата е користена кршена покривна керамида, во одбранбениот ѕид ваква појава не е констатирана.

Со истражувањето во квадратите B22, C22, C23 и C24, врз основа на откриените архитектонски остатоци и движниот археолошки материјал, се констатираат два културни слоја кои припаѓаат на доцноантичкиот и средновековниот период.

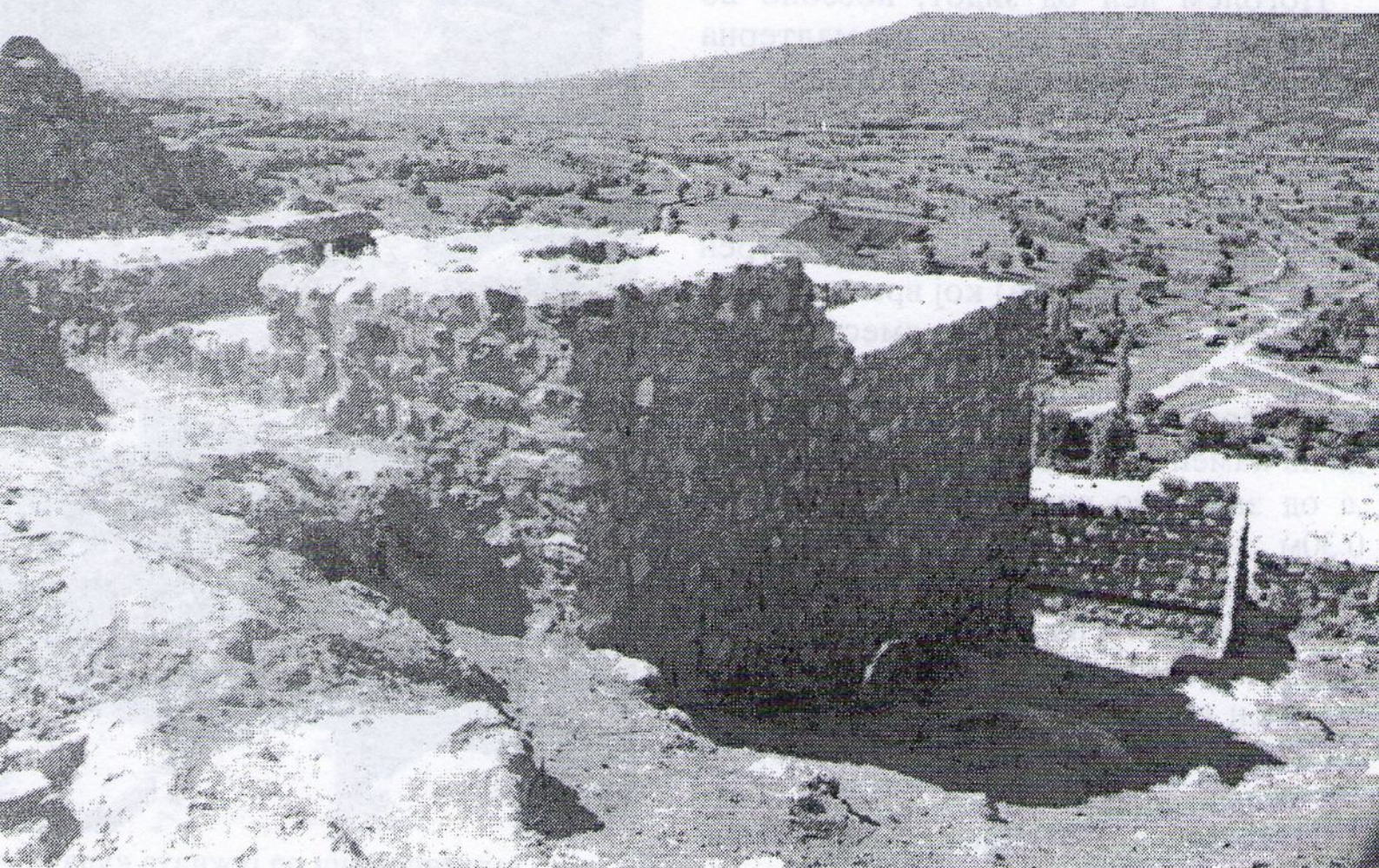
Сл.11 Западниот ѕид од јужната кула пред конзервацијата

Fig. 11 The Western wall of the southern tower before preservation,

Сл.12 Јужна кула за време на конзервацијата

Fig. 12 The south tower at the time of preservation,

Сл.13 Јужна кула по конзервацијата

Доцноантичкиот културен слој е констатиран од кота 788,91 до кота 787,78. Пронајдена е фрагментирана керамика, а се откриени и остатоци од агол од објект во висина од 0.30м со должина на двата зида од 0.40м и со ширина од 0.80м. Сидот е граден на ист начин како кај веќе спомнатите сидни платна кај кулите (северен довратник сл.6) кај северната и (долните партии на западниот сид сл.7) кај јужната.

Средновековниот културен слој, кој извршил упад во доцноантичкиот период е констатиран од самата површина на теренот или кота 790.73 па сè до кота 788.91. Висинската разлика која се појавува на просторот помеѓу двете кули не е секаде иста, поради теренот кој остро паѓа од запад кон исток. На средновековниот период му припаѓаат северната и јужната кула и одбранбениот сид. Пронајдена е фрагментирана керамика од претежно груби и големи керамички садови, најчесто декорирани

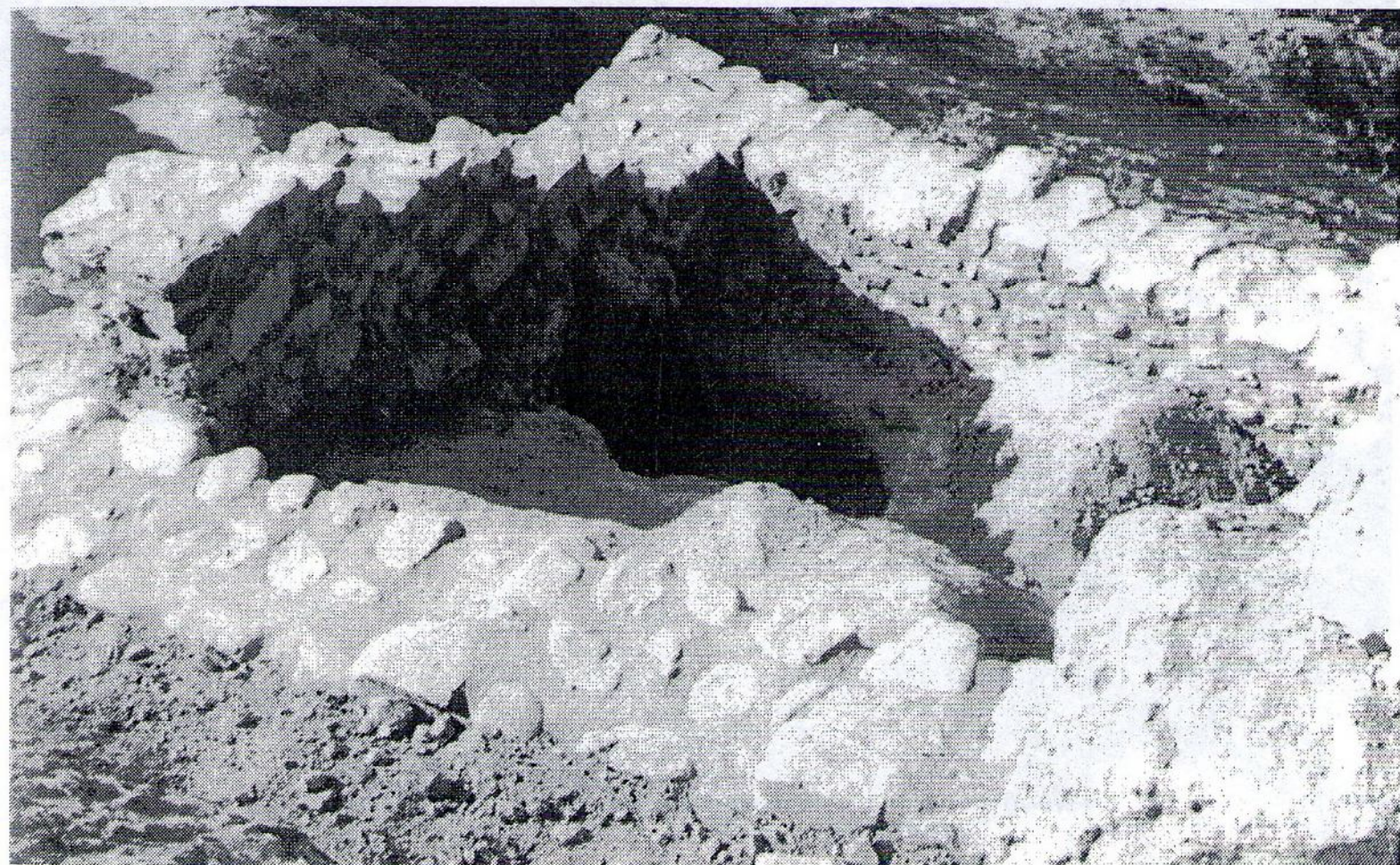
со плетенка по вратот и мевот. Покрај керамиката откриени се и цели врвови од стрели. Во прилог на ова се и двете пронајдени венецијански монети кои ги датираме во крајот на 14 век 7 (сл.9).

Јужно подградие - тераса I

Во долните партии на одбранбениот сид, на растојание од 6.00 м., откриена е кула како и дел од одбранбен сид кој заедно формираат влезна партија, сместени во квадратите В22 и В24 на кота 779.32 (пл.2), аналогно на доцноантичките влезни партии на Девини Кули, Марков манастир⁸ и други.

Кулата има правоаголна форма, ориентирана север-југ, со надворешни димензии 7.00 x 5.60м и со различни ширини на сидовите кои се движат од 0.70-0.80м. Со северниот дел е фланкирана до самата карпа, при што истата била искористена како северен сид. Во источниот дел на северниот сид е сместен влезот со ширина од 1.00м.

Сочуваните висини на сидовите во

Сл 14 Кулата од тераса I во конзервацијата

однос на површината на теренот се различни поради стрмниот терен кој остро паѓа од исток кон запад: северен - искористена карпата, јужен- 0.30-0.40м, источен 0.30-0.50м и западен сид 0.40-0.60м.

Сидовите на кулата се фундирани на самата карпа, која претставува темелна подлога.

Одбранбениот сид кој е откриен во должина од 6.50м и ширина од 1.00-1.30м со ориентацијата север-југ ја следи оската на кулата. Северниот дел на сидот како и јужниот сид на кулата го формираат влезот со ширина од 1.40м.

Иако кулата и одбранбениот сид се откриени во мали висини, сепак констатиравме дека градењето е изведено во опус инцертум без нагласени хоризонтални редови, притоа користејќи варов и речен камен со широки фуги со ширина од 0.04м залиени со варов малтер.

При истражувањето на овој простор откриен е голем број на движен археолошки материјал, пред сè фрагментирана керамика која по фрактурата би можеле да ја сместиме во доцноантичкиот период, а во прилог на ова е и пронајдената монета од 6 век.

Врз основа на досега изнесеното, влезната партија од тераса можеме хронолошки да ја сместиме во рамките на доцноантичкиот период.

Конзерваторско реставраторски работи

По завршувањето на археолошките истражувања, пристапиме со конзерваторско реставраторски работи⁹ на откриените остатоци на акрополот и јужното подградие.

Пред конзервацијата извршено е ослободување на сидовите од растреситиот градежен материјал, чистење и припремање за надсидување, при што од-

Сл.15 Влезна партија од доцноантичко време

Fig. 15 Entrance portions of Late classical time,

делни партии на сидовите се симнати до темелна основа.

Акропол

Во текот на конзерваторските работи е користен варовник, речен и мал процент на приделкан камен, сидани во продолжен малтер со широки фуги, водејќи сметка да биде запазен стариот опус. Затварањето на фугите е изведено со цементен малтер со додаток на бреча.

Висината на сидот по конзервацијата е различна: во источниот 0.40м, потоа следејќи ја конфигурацијата на теренот, во средишниот изнесува 1.30м, а во западниот дел каде стрмно се спушта теренот, а истовремено завршува сидот при што формира довратник, е со висина од 0.50м.

Јужно подградие Северна и јужна кула

При описот на кулите веќе ги спомнавме оштетувањата кои беа видливи

по истражувањето, а со припремањето на сидовите за конзервација, истите беа потврдени. Целосно отстранување на градежниот материјал е извршено на северниот сид од јужната кула по целата должина сè до темелната основа на карпата, а кај истата кула извршено е целосно чистење на малтерот од карпите на источниот и јужниот сид.

Конзервацијата на сидовите на северната кула (сл.3), е отпочнато со темелењето на јужниот сид во источниот дел и надсидување со висина на сочуваните партии од јужниот и западниот сид. По извршената нивелација на оштетените сидови, извршено е надсидување на истите со висина од 1.60 м. Завршниот ред е изведен каскадно со висина од 0.20 м. (сл.10).

Надсидувањето на јужната кула (сл.11) е отпочнато на идентичен начин како кај северната. Извршено е темелење на северниот и негово надсиду-

Сл.16 Северна и јужна кула по конзервацијата, поглед од исток

Fig. 16 North and south towers after preservation, a view from the east,

вање со сочуваната висина на западниот сид. Потоа паралелно е продолжено со каскадно надсидување на двата суда сè до висина каде сидовите под прав агол се спојуваат со источниот и јужниот сид. Со каскадно надсидување е продолжено кај јужниот (сл.12) од запад кон исток сè до аголот каде се спојува со источниот, кој поради делумната реконструкција на влезот по конзервацијата е со рамна површина, за разлика од останатите сидови на кулата (сл.13). Влезот е изведен аналогно на влезот од северната кула, при што истиот е поставен во средишниот дел со ширина од 1.00 м., за разлика од северната кула каде влезот е со ширина од 1.50 м.

Висината на сидовите на двете кули по конзервацијата, во однос на нивото на просторот помеѓу двете кули е следна (Пл.3):

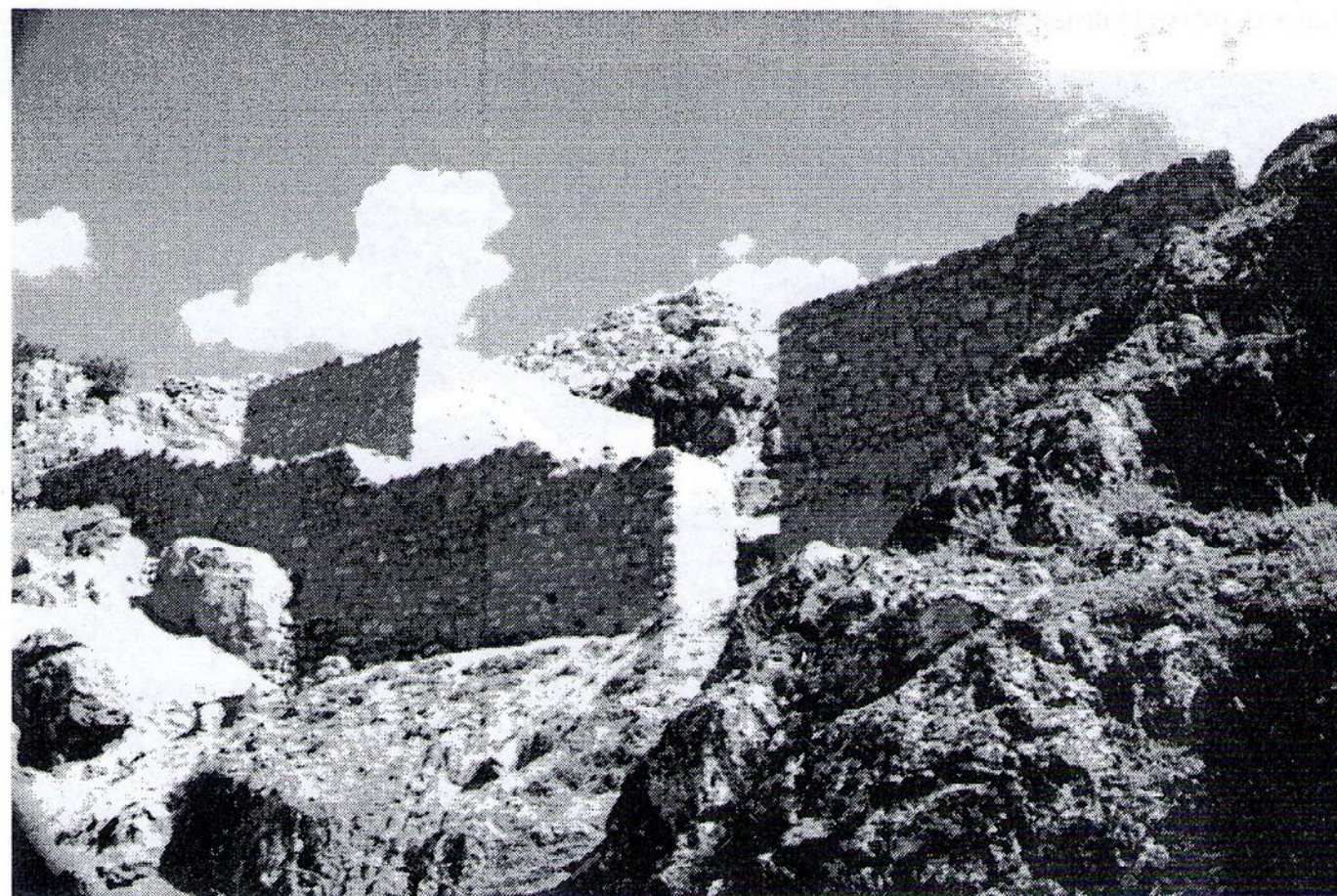
Северна кула: јужен 2.82, западен 3.02

, северен 3.22 и источен сид 2.82м.

Јужна кула: јужен 0.30 - 0.60 , западен 0.60 - 2.10 , северен 2.00 - 2.40 и источен сид 0.30 - 2.00 м.

Одбранбен сид

Извршена е целосна дислокација на градежниот материјал од сидот поради неговата растресена состојба, со исклучок на источниот дел од платото, како и од јужниот дел од сидот кој го формира западниот доворотник на влезот. Отстранување на градежен материјал е извршено и на овие позиции со 2-3 реда на камења. На позициите каде сидот лежи врз културниот слој, покрај дислоцирањето на камењата извршено е сондирање при што се направени цебови со ширина која го зафаќа културниот слој. Длабочината е различна и таа се движи од 0.70 м во северниот, а во средишниот дел, каде зафаќа и дел од платото, длабочината е многу поголема

Сл.17 Одбранбениот сид со северната и јужната кула по конзервацијата

Fig. 17 The defence wall with the north and south towers after preservation,

и таа изнесува 1.80 м. Поради статичноста на бедемот, на овие позиции извршено е прво темелење со речен камен, а како сврзувачко средство е употребен цементен малтер. Длабочината на темелењето е 1.00м и кај двете позиции, а потоа е извршено надсидување со варовник и речен камен.

Надсидувањето на бедемот е започнато од јужниот дел кој претставува западен довратник, а потоа е продолжено каскадно по целата должина на сидот од југ кон север, а кај платото исто така е изведено каскадно надсидување од запад кон исток.

Висината на одбранбениот сид (Пл.3) во зависност од конфигурацијата на теренот и во однос на прагот од влезот во утврдувањето се различни. Во јужниот дел висината на сидот е 1.30м, кај платото 1.60м во западниот, а во источниот дел 2.60м, потоа оди кон југ каде во средишниот изнесува 2.90м и во најистурениот јужен дел истата е повиока за 0.80м и таа изнесува 3.70м.

Во текот на конзерваторско реставраторските работи водено е сметка да биде запазен стариот опус на сидаријата. Надсидувањето на сидовите на кулите и одбранбениот сид е изведено во опус инцертум со широки фуги кај сидните платна кои припаѓаат на доцноантичкиот и мали фуги меѓу камењата кај сидните платна на средновековниот период. При зидањето користен е варовник, речен, а на аглите и приделкан жолтеникав камен, а за нивелацијата помеѓу редовите од камен користена е кршена покривна керамида.

За сврзувачко средство во текот на конзервацијата е користен продолжен малтер, а затворањето на фугите е изведено во ист малтер со додаток на

хидронормал, бреча и оксидна боја за да се долови бојата на стариот малтер.

Јужно подградие - тераса I

Конзервацијата на влезната партија која припаѓа на доцноантичкиот период е изведена на сличен начин како кај средновековното утврдување.

Извршено е отстранување на растреситиот градежен материјал од сидните партии, потоа нивелирање односно санирање на оштетените партии од сидовите.

Надсидувањето на кулата (сл.14, Пл.3) поради стрмниот терен е изведено каскадно почнувајќи од северниот дел на западниот сид кој по конзервацијата е најнизок, па преку јужниот каде каскадите се најизразени па сè до северниот дел на источниот сид кој е највисок во однос на другите сидови.

Надсидувањето на одбранбениот сид го започнавме од север кон југ, притоа користејќи ја конфигурацијата на теренот која благо се спушта од југ кон север. По конзервацијата сидот е со висина од 1.00-1.40м.

Конзервацијата на доцноантичката влезна партија е изведена во опус incertum која одговара на стариот опус. При зидањето користен е варовник и речен камен со широки фуги од 0.03-0.04 м. залиени со продолжен малтер, затворени со истиот малтер со додаток на бреча.

Со максималната конзервација и со делумната реконструкција, при тоа водејќи сметка да биде запазен стариот начин на сидаријата, доцноантичкото (сл.15) и средновековното утврдување (сл.16 и 17) се доведени до степен на презентација.

THE GRADISTE ARCHEOLOGICAL SITE NEAR THE TOWN OF DELCEVO

SUMMARY

The Gradiste archaeological site is situated on a high hill with a predominant location in the north-eastern edge of the village of Grad, Delcevo. The site has an irregular oblong shape occupying an area of 2 hectares. The site is divided into three sections: Acropolis, the south and the north suburbs.

The paper presents architectural relics discovered as well as the preservation restoration activities carried out including also some things characteristic of that period.

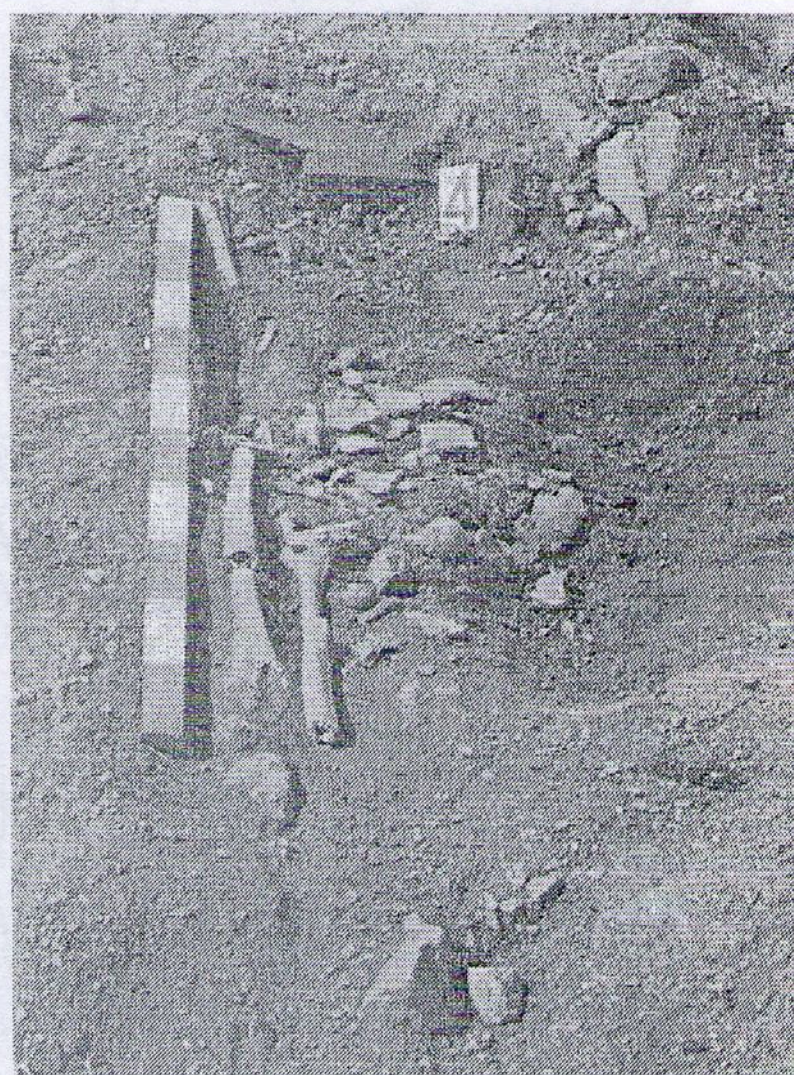
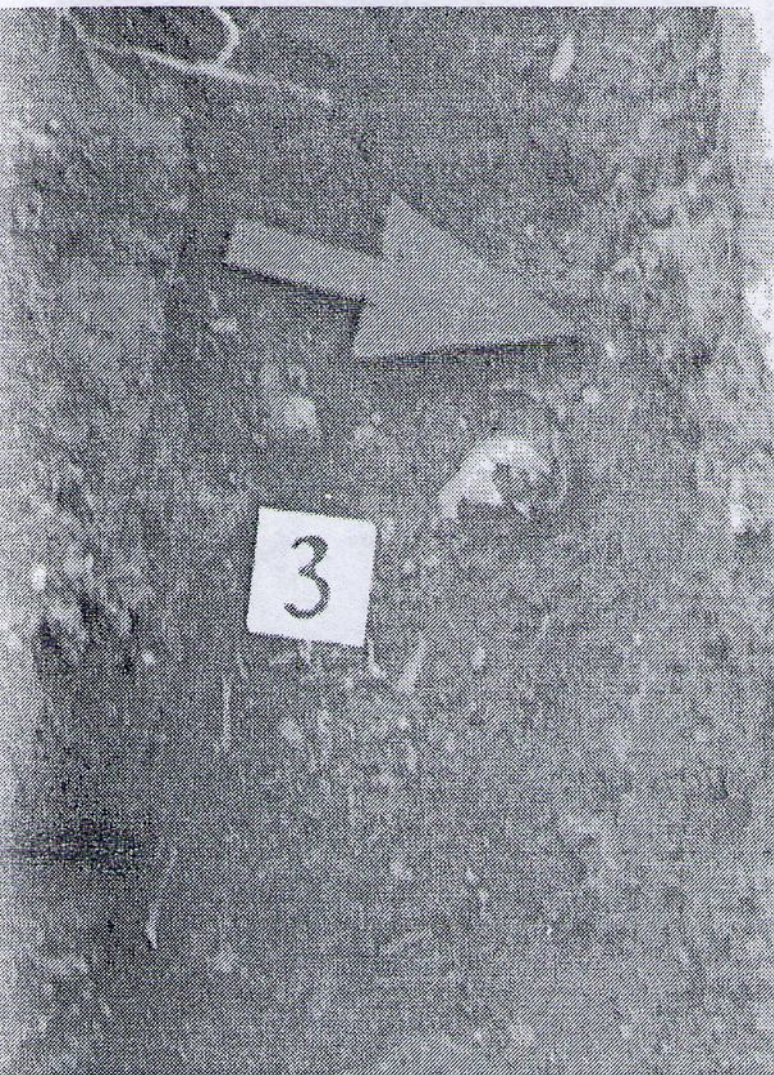
This made it possible for the authors to define the right period of time that they belong to. The results obtained during the excavation work on the acropolis and the south suburb supported the

assumption that they were settled as early as Bronze Age.

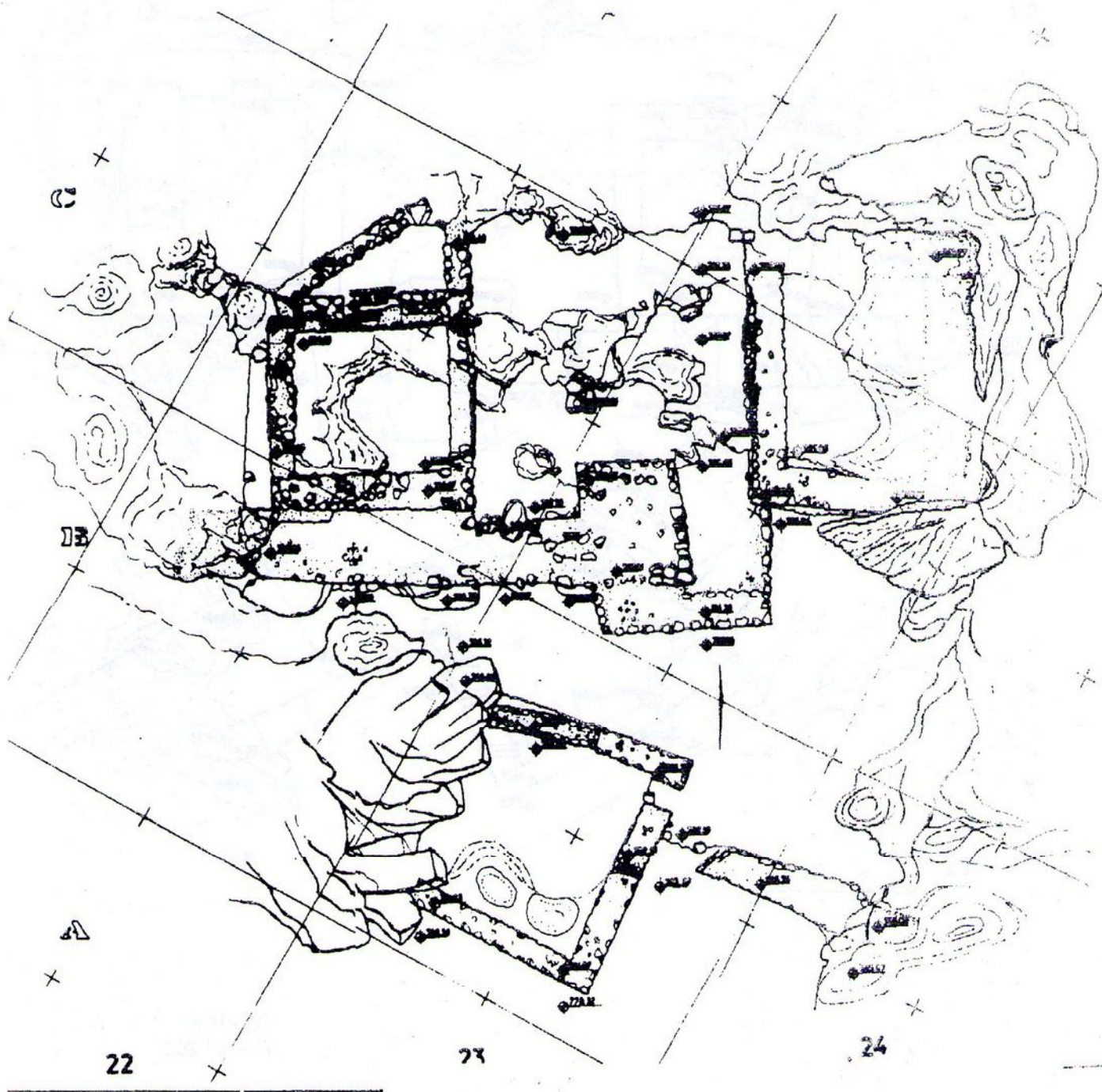
From then on life continued to the Late Antique time, which was determined, based on the architectural relics and fragmented ceramics.

During the period from XIV to the XVI centuries the acropolis was transformed into a necropolis and the south suburb was built into a fortification.

The very good preservation and partial reconstruction (taking care to preserve the earlier opus of brick laying, the Late Antique and Middle age fortress have been brought to a state of presentation.

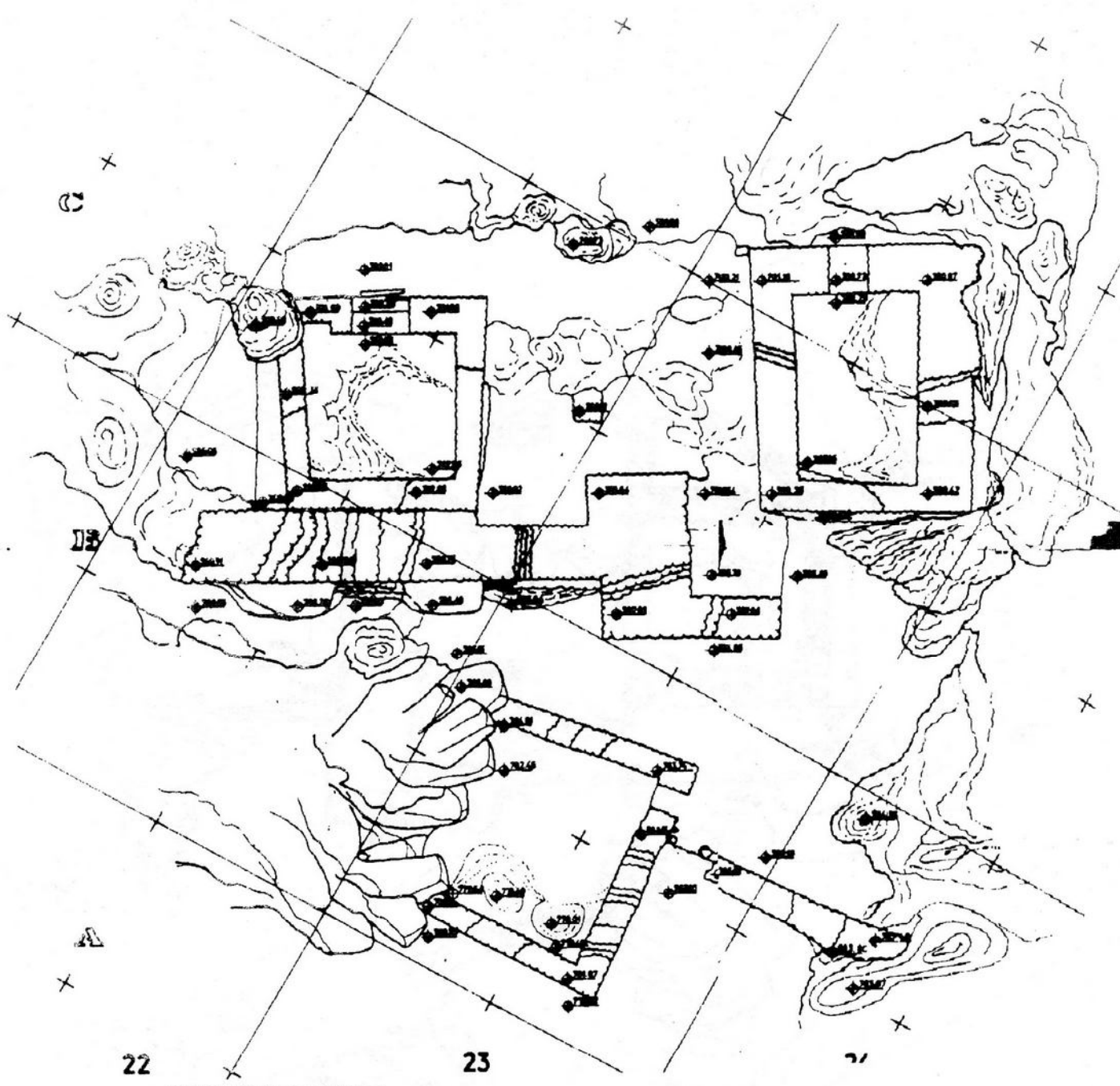

ПЛАН 2
P = 1 : 200

Пл. 2 Состојба по археолошкото истражување

Pl. 2 Situation after archaeological investigation,

ПЛАН 3
P = 1 : 200

Пл. 3 Состојба по конзерваторско-реставраторските работи

Pl. 3 Situation after preservation -restoration works.